16-KITÂBU'L-KUSÛF
1- Günes Tutulmasi Sirasinda Namaz Kilmak Babi
2- Günes Tutulmasi Esnasinda Sadaka Vermek Babi
3- Günes Tutulmasi Sirasinda "Es-Salatu Camiatun" Diye Nida Edilmesi Babi
4- Günes Tutulmasinda Imamin Hutbe Yapmasi Babi
5- Bab: Kisi (Fark Gözetmeksizin) "Kesefeti's-Semsu'" Yahud "Hasefeti's-Semsu" Ta'birlerini Söyler Mi?
6- Peygamberin "Allah, günes ve ay tutulmasi ile kullarim korkutur" Sözüne Aid Bab
7- Günes ve Ay Tutulmasi Sirasinda Kabir Azabindan Allah'a Siginma Babi
8- Kusüf Namazinda Sucüdün Uzatilmasi Babi
9- Kusüf Namazinin Cemaat Halinde Kilinmasi Babi
10- Günes Tutulmasinda Kadinlarin Erkeklerle Beraber Namaz Kilmalari Babi
11- Günes Tutulmasi Sirasinda Köleye Hürriyet Vermeyi Seven Kimse Babi
12- Mescid Içinde Günes Tutulmasi Namazi Kilinmasi Babi
13- Bab:
14- Günes Tutulmasi Zamaninda Zikretmek Babi
15- Günes ve Ay Tutulmasi Sirasinda Dua Etmek Babi
16- Imamin, Günes Tutulmasi Hutbesinde "Amma Ba'du" (Hitab Ayirimini) Söylemesi Babi
17- Ay Tutulmasinda da Namaz Kilmanin Mesrü'lugu Babi
18- Bab: Kusüf Namazinda Ilk Rek'at Daha Uzundur
19- Kusüf Namazinda Kiraati Açiktan Okumak Babi

Rahman ve Rahîm olan Allah'in ismiyle

16-KITÂBU'L-KUSÛF

(Günes ve Ay Tutulmasi Kitabi)

1- Günes Tutulmasi Sirasinda Namaz Kilmak Babi [1]

1-.....Ebû Bekre (Nufey ibnu'l-Hâris -R-) söyle demistir: Biz RasûluIlah(S)'m yaninda idik. Derken günes tutuldu. Peygamber, ri-dâsini ardindan sürükleyerek kalkti ve mescide girdi. Biz de girdik. Bize günes siyahliktan siyrilincaya kadar iki rek'at namaz kildirdi. Sonra: "Sübhesiz günes ile ay hiçbir kimsenin ölümünden dolayi tutulmazlar. Siz bunlarin böyle tutulduklarini gördügünüzde, basiniza gelen bu hâl açilincaya kadar namaz kilin ve duâ edin" buyurdu [2].

2-.....Kays (ibn Ebî Hazim) söyle demistir: Ben Ibn Mes'ûd'dan isittim, söyle diyordu: Peygamber (S): "Sübhesiz günes ile ay insanlardan hiçbir kimsenin ölümünden dolayi tutulmazlar. Fakat bu günes ile ay(m tutulmalari) Allah 'in âyetlerinden iki âyettirler. Siz bunlari (tutulmus) gördügünüz zaman hemen kalkip namaza durun " buyurdu [3]

3-..... Ibn Umer (R), Peygamber (S)'den söyle buyurdugunu haber verir dururdu: "Sübhesiz günes ile ay hiçbir kimsenin ölümünden, ve de hayâtindan dolayi tutulmazlar; lâkin bunlar, Allah'in âyet-lerinden iki âyettirler. Siz bunlarin tutulduklarim görünce hemen namaza durun"[4].

4-..... el-Mugîre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) zamâninda, oglu Ibrahim'in öldügü gün günes tutuldu[5], Insanlar: Günes, Ib-râhîm'in ölümünden dolayi tutuldu, dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (S): "Sübhesiz günes ile ay, hiçbir kimsenin ölümünden ve de hayâtindan dolayi tutulmazlar. Bunu gördügünüz zaman hemen namaz kilin ve Allah'a duâ edin" buyurdu [6].

2- Günes Tutulmasi Esnasinda Sadaka Vermek Babi

5-.....Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah zamaninda günes tutuldu. Rasûlullah insanlara namaz kildirdi. Söyle ki: Namaza durdu ve ayakta durmayi uzatti[7]. Sonra rükû' yapti; rukû'u da uzatti [8]. Sonra rukû'dan kalkti ve kiyami yine uzatti ise de bu ikinci kiyami, evvelki kiyamdan az sürdü. Sonra yine rukû'a vardi ve rukû'u uzatti ise de bu ikinci rukû'u evvelki rukû'undan kisa idi. Sonra secde etti ve sucûdu uzatti. Sonra ikinci rek'atta da ilk rek'atta yaptigi gibi yapti [9]. Sonra günes açilmis oldugu hâlde namazdan çikti. Akabinde insanlara hutbe yapti. Söyle ki: Allah'a hamd ve sena etti, sonra: "Sübhesiz ki, günes ile ay, Allah'in âyetlerinden iki âyettir. Bunlar hiçbir kimsenin ölümü ve de hayâtindan dolayi tutulmazlar. Sizler bu tutulmayi gördügünüz zaman hemen Allah *a duâ edin, tekbîr alin, namaz kilin.ve sadaka verin " buyurdu [10]. Sonra da sunlari söyledi: "Ey Muhammed ümmeti, Allah'a yemin ederim ki, erkek kulunun veya disi kulunun zina edisinden dolayi Allah Taâlâ kadar kiskanç olan hiçbir kimse yoktur. Ey Muhammed ümmeti, Allah'a yemîn ederim ki, benim bilmekte oldugumu sizler bilseniz, muhakkak az güler, çok aglardiniz" [11]

3- Günes Tutulmasi Sirasinda "Es-Salatu Camiatun" Diye Nida Edilmesi Babi

6-.....Bize Yahya ibnu Ebî Kesîr tahdîs edip söyle dedi: Bana Ebû Seleme ibnu Abdirrahmân ibni Avf ez-Zuhriyyu, Abdullah ibn Amr(R)'den haber verdi. O: Rasûlullah (S) zamaninda günes tutul-dugu zaman "Inne's-salâte câmiatun (-Namaz toplayicidir)" diye nida edildi, demistir [12]

4- Günes Tutulmasinda Imamin Hutbe Yapmasi Babi

Aise ile Esma: Peygamber (S) hutbe yapti, dediler [13]

7- Bize Yahya ibnu Bukeyr tahdîs edip söyle dedi: Bana el-Leys ibn Sa'd, Ukayl el-Eylî'den; o da

Ibnu Sihâb'dan tahdîs etti. H ve yine bana Ahmed ibn Salih tahdîs edip söyle dedi: Bize Anbese (ibnu Hâlid ibn Yezîd el-Eylî) tahdîs edip söyle dedi: Bize Yûnus (ibnu Yezîd el-Eylî), Ibn Sihâb'dan tahdîs etti. O söyle demistir: Bana Urve, Peygamber'In zevcesi ÂIse'den tahdîs etti; o söyledemistir: Pey-gamber'in hayâtinda günes tutuldu. Peygamber (S) hemen mescide çikti. Insanlar O'nun arkasinda saff oldular. Rasûlullah Allâhu Ekber diyerek tekbîrini aldi, müteakiben uzun bir kiraatle Kur'ân okudu. Sonra Allâhu Ekber deyip uzun bir rükû' yapti. Sonra Semiallâhu litnen hamideh deyip dogruldu. Secdeye gitmedi ve uzun bir kiraat daha yapti. Bu ikinci kiraati birinci kiraatten daha kisadir.Sonra Allâhu Ekber deyip uzun bir rükû' daha yapti. Bu ikinci rükû' birinci-den daha kisadir. Sonra Semiallâhu litnen hamidehu, Rabbena ve lekel-hamdu dedi. Sonra secde yapti. Bu secdeden sonra sonuncu (yânî ikinci) rek'at içinde de, birinci rek'attakiler gibi yapip söyledi. Böylece Peygamber dört secde içinde dört rukû'u tam kemâle ulastirdi. Namazdan çikmadan önce de günes açildi. Sonra Rasûlullah hutbe yapmak üzere ayaga kalkti ve lâyik oldugu sifatlarla Allah'a sena etti. Bundan sonra da: "Günes ile ay Allah 'in âyetlerinden iki âyettir. Onlar hiçbir kimsenin ölümü ve de hayâtindan dolayi tutulmazlar. Siz bunlarin tutulmalarini gördügünüzde hemen namaza sigininiz" buyurdu. (Zuhrî, yukaridaki senedde geçen "Bana Urve tahdîs etti" sözü
üzerine atif olarak söyle dedi:) Ve Kesîr ibnu Abbâs tahdîs ediyordu ki, baba bir kardesi olan Abdullah ibn Abbâs "Günesin tutuldugu gün" hadîsini, Urve'nin Âise'den rivayet ettigi hadîs gibi tahdîs ederdi [14]. Zuhrî dedi ki: Ben Urve'ye: Senin kardesin Abdullah ibnu'z-Zubeyr Medine'de günes tutuldugu gün {adedde ve hey'ette) sabah namazi gibi kildi; iki rek'at üzerine ziyâde etmedi, dedim. Urve: Evet, öyle yapti; çünkü o sünneti tecâvüz etti, dedi [15].

5- Bab: Kisi (Fark Gözetmeksizin) "Kesefeti's-Semsu'" Yahud "Hasefeti's-Semsu" Ta'birlerini Söyler Mi?

Ve Yüce Allah: "Fe hasefe 1-kameru" (ei-Kiyâme: 8) buyurdu [16].

8-.....Peygamber'in zevcesi Âise (R) söyle haber vermistir: Rasûlullah (S) günes kusûf ettigi, yâni tutuldugu gün namaz kildirdi. Söyle ki; ayaga kalkti, Allâhu Ekber diye tekbîr aldi ve uzun bir ki-raatle okudu. Sonra uzun bir rükû' yapti. Sonra basini rukû'dan kaldirip Semiallâhu limen hamidehu dedi. Ve yine oldugu gibi ayakta dikildi. Sonra uzun bir kiraat yapti. Bu kiraati birinci kiraatinden az sürdü. Sonra yine uzun bir rukü' yapti ise de, bu ikinci rukû'u birinci rukû'undan kisa idi. Sonra uzun bir secde yapti. Bundan sonra sonuncu, yânî ikinci rek'at içinde de birinci rek'attaki isler gibi yapti. Sonra günes açilmis oldugu hâlde selâm verip namazdan çikti. Akabinde insanlara bir hutbe yapti da, günes ve ay tutulmalari hususunda: "Sübhesiz günes ve ay Allah'in âyetlerinden iki âyettir. Bunlar hiçbir kimsenin ölümü ve de hayâtindan dolayi husuf etmezler; yânî tutulmazlar. Sizler bunlarin tutuldugunu gördügünüz zaman hemen namaza siginip iltica ediniz" buyurdu.

6- Peygamberin "Allah, günes ve ay tutulmasi ile kullarim korkutur" Sözüne Aid Bab

Ve bu sözü Ebû Mûsâ Peygamber'den olmak üzere söylemistir [17].

9- Bize Kuteybe ibnu Saîd tahdîs edip söyle dedi: Bize Hammâd ibnu Zeyd, Yûnus (ibn Ubeyd)'dan; o da el-Hasen el-Basrî'den tahdîs etti. Ebû Bekre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S): "Sübhesiz günes ile ay Allah'in âyetlerinden iki âyettir. Bunlar hiçbir kimsenin ölümünden dolayi tutulmazlar. Velâkin Yüce Allah bu âyetle kullarini korkutur" buyurdu.
Ve Ebû Abdillah el-Buhârî dedi ki: Abdulvâris ibnu Saîd, Su'be ibnu'I-Haccâc, Hâlid ibn Abdillah ve Hammâd ibn Seleme yukarida adi geçen Yûnus ibnu Ubeydillah'tan yaptiklari rivayetlerinde "Allah bununla kullarini korkutur" kismini zikretmediler [18].
Ve bu hadîsi Mübarek ibn Fudâle'den, o da el-Hasen'den rivayet etmekte Mûsâ (ibn Ismâîl el-Tebuzekî veya Ibn Dâvûd ed-Dabbî), Yûnus ibn Ubeyd'e mutâbaat etmistir. Bu mutâbaa hadîsinde el-Hasen söyle demistir: Bana Ebû Bekre, Peygamber (S)'den haber verdi ki, Peygamber: "Sübhesiz Allah bunlarla kullarini korkutur" buyurmustur.
Ve yine bu hadîsi el-Hasen'den rivayet etmekte Es'as ibnu Ab-dilmelik, Mübarek ibn Fudâle'ye mutâbaat etmistir (Ancak bunda "Allah'in bunlarla kullarini korkutmasi" fikrasi yoktur; bu da mu-tabaatta sart degildir) [19].

7- Günes ve Ay Tutulmasi Sirasinda Kabir Azabindan Allah'a Siginma Babi

10- Bize Abdullah ibn Mesleme, Imâm Mâlik'ten; oda Yahya ibn Saîd'den; o da Amre bintu Abdirrahmân'dan; o da Peygamber'in zevcesi Âise'den tahdîs etti ki, bir Yahûdî kadin'[20] (atiyye) istemek üzere Âise'ye gelmis de ona: Allah seni kabir azabindan korusun, diye duâ etmistir. Bunun üzerine Âise (R) RasûluIlah'a: Insanlar kabirlerinde azâb edilirler mi? diye sormus. Rasûlullah da: "Ondan, yâni kabir azabindan Allah'a siginirim" demistir. (Âise dedi ki:) Sonra Rasûlullah, (oglu Ibrâhîm'in son demlerini yasadigini haber aldigindan) sabah vakti bir binege binip çikti. Derken günes tutuldu. Kusluk vaktinde döndügünde Rasûlullah (mescid bitisiginde zevcelerine âid olan) hücrelerin aralarina ugradi. Sonra kalkip namaza durdu. Insanlar da O'nun arkasinda dikilip namaza durdular. Söyle ki: Rasûlullah uzun bir kiyam yapti. Sonra uzun bir rükû' yapti. Sonra basini rukû'dan kaldirdi ve uzun bir kiyam daha yapti. Bu ikinci kiyam, birinci kiyamdan kisa oldu. Sonra bir uzun rükû' daha yapti. Bu da ilk rukû'dan kisa sürdü. Sonra basini rukû'dan kaldirip secdeye var-di. Sonra kalkti ve uzun bir kiyama durdu. Bu kiyam da birinci kiyamdan kisa sürdü. Sonra uzun bir rukû'a vardi ise de, bu da evvelki rukû'dan kisa sürdü. Sonra basini kaldirip secdeye gitti. Sonra uzunca bir kiyama durdu ise de, bu da evvelki kiyamdan kisa sürdü. Sonra uzunca bir rukû'a vardi ise bu da birinci rukû'dan kisa sürdü. Sonra rukû'dan basini kaldirip secdeye vardi. Ve namazdan çikti [21]. (Hutbede) Allah ne söylemesini diledi ise onlari söyledi. Sonra sahâbîleri-ne kabir azabindan (Allah'a) siginmalarini emretti [22].

8- Kusüf Namazinda Sucüdün Uzatilmasi Babi

11-.....Bize Seybân (ibn Abdirrahmân), Yahya (ibn Ebî Kesîr)'dan; o da Ebû Seleme'den; o da Abdullah ibn Amr'dan tahdîs etti. Abdullah ibn Amr (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) zamaninda günes tutuldugunda "Inne's-salâte câmiatun (— Sübhesiz namaz toplayicidir -toplayacaktir-)" diye nida edildi. Bunun akabinden Peygamber (S) bir rek'atta iki kerre rükû' yapti. Sonra kalkip, yine bir rek'atta iki kerre rükû' yapti. Sonra (ka'deye) oturdu. Sonra (ka'dede iken) günes açildi. Râvî (Ebû Seleme yâhud Abdullah ibn Amr) dedi ki: Âise.bana: Daha evvel ömrümde bu kadar uzun süren bir su-cûdda bulunmamistim, dedi [23].

9- Kusüf Namazinin Cemaat Halinde Kilinmasi Babi

Abdullah ibn Abbâs, Zemzem'in gölgeliginde, topluluga bu namazi kildirmistir [24]. îbn Abbâs'in oglu Alî, insanlari namaz için toplamistir [25].
Ibn Umer de halka cemâatle kusûf namazi kildirrmstir [26].

12-.....Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) zamaninda günes tutuldu da Rasûlullah söylece namaz kildirdi: Namaza durdu ve takriben el-Bakara Sûresi'ni okuyacak kadar süren uzun bir kiyam yapti. Sonra uzun bir rükû' yapti. Sonra rukû'dan yükselip birinci kiyamdan kisaca olmak üzere, uzun bir kiyam daha yapti. Sonra ilk rukû'dan kisaca olmak üzere, uzun bir rükû' daha yapti. Sonra secdeye vardi. (Iki secde yaptiktan) sonra, uzun bir kiyam daha yapti ve bu kiyam, ilk kiyamdan kisa oldu. Sonra ilk rukû'dan kisa olmak üzere uzun bir rükû' yapti. Sonra bu rukû'dan yükselip yine ilk kiyamdan kisa süren, uzun bir kiyam daha yapti. Sonra uzun bir rükû' daha yapti ki, bu rükû' ilk rukû'dan kisa sürdü. Sonra secde yapti. (Secdelerden) sonra günes açilmis oldugu hâlde namazdan çikti[27]. Akabindeki hutbede:
"Sübhesiz günes ile ay Allah 'in âyetlerinden iki âyettir. Bunlar hiçbir kimsenin ölümü ve de hayâti için tutulmazlar. Binâenaleyh sizler bunu (yânî bu ikisinden birinin tutulmasini) gördügünüzde hemen Allah 'i zikrediniz" buyurdu. Sahâbîler: Yâ Rasûlallah, biz seni (namaz içinde) durdugun yerden bir seye elinle uzandigini gördük. Sonra (yine namaz içinde) irkilip geri geri geldigini gördük, dediler. Bunun üzerine Rasûlullah: "Sübhesiz ben cenneti gördüm ve elimle bir salkima uzandim. Eger ben o salkimi ele geçirebilseydim, dünyâ bakî kaldikça ondan yerdiniz (de tükenmezdi)[28]. Ve bana ates de gösterildi. Ömrümde bugün gördügüm kadar çirkin, berbad hiçbir manzara görmemistim. Ve cehennemin ahâlîsinin çogunu da kadinlar olarak gördüm" buyurdu. Sahâbîler: Yâ Rasûlallah, ne sebeble (kadinlarin çogu cehennemlik oluyorlar)? diye sordular. Rasûiullah: "Küfürleri sebebiyle" buyurdu. Allah'a îmân etmiyorlar mi? yenildi. Rasûlul-lah: "Kocalarina karsi ni'mete nankörlük ederler. Iyilige karsi küf-rân ederler. Onlardan birine bütün ömür boyu (yâhud bütün zaman) iyilik etsen de sonra senden (hoslanmadigi ufacik) bir sey görse: Senden hiçbir hayr görmedim ki, der" buyurdu [29].

10- Günes Tutulmasinda Kadinlarin Erkeklerle Beraber Namaz Kilmalari Babi [30]

13-.....Esma bintu Ebî Bekr (R) söyle demistir: Günes tutuldugu vakitte ben, Peygamber'in zevcesi Âise'nin yanina geldim. Bir de gördüm ki, insanlar hep ayaktalar; namaz kiliyorlar. Âise de dikelmis, namaz kiliyor. Insanlara ne oluyor? dedim. Âise, eliyle gökyüzüne dogru isaret etti de: Subhânallâhi dedi. Ben^ Bu bir âyet mi (yânî azâb veya kiyamet alâmeti mi)? diye sordum. Âise basiyle evet diye isaret etti. Esma dedi ki: Bunun üzerine ben de namaza durdum. (Kiraatin uzamasindan dolayi) nihayet üzerime bayginlik geldi. Ben (yanimdaki kirbadan) basimin üstüne su dökmege basladim. Rasü-lullah namazdan çikinca Allah'a hamd ve sena ettikten sonra, söyle buyurdu: "Cennet ve cehenneme kadar evvelce bana gösterilmemis hiçbir sey kalmadi ki, bu makaamimda görmüs olmayayim. Bana vahy olundu ki, sizler kabirlerde Mesth Deccâl (yüzünden çekilecek) fitnelere benzer, yâhud ona yakin bir imtihana ugratilacaksiniz". Aradaki râvî: Esma bu ta'bîrlerin hangisini söyledi, bilmiyorum, dedi. "(Kabre girdikten sonra) her birinize gelinecek de kendisine: Bu zât hakkin^ daki (yânî Muhammed hakkindaki) bilgin nedir? diye sorulacak. Mü *-min yâhud yakin sahibi olan kimse -Râvî: Esmâ'nin hangi sözü söyledigini bilmiyorum, dedi-: O, Muhammed'dir. O, Allah'in Rasûlü'dür. Bize beyyineler ile hidâyet getirdi. Biz de da'vetine icabet edip îmân getirdik ve (eserine) uyduk, diyecek. Bu cevâb üzerine o sahsa: Yat da iyice rahat et; biz senin kat'îinanici oldugunu bildik, denilecek. Kabirdeki kimse münafik yâhud kalbinde sübhe olan biri ise -Râvî yine, Esmâ'nin bu sözlerden hangisini söyledigini bilmiyorum, dedi- o soruya karsilik: Ben bilmiyorum. Isittim. Insanlar bir-seyler söylüyorlardi, ben de onu söyledim, diye cevâb verecektir".

11- Günes Tutulmasi Sirasinda Köleye Hürriyet Vermeyi Seven Kimse Babi

14-.....Burada Esma: Yemîn ederim ki, Peygamber (S) günes tutulmasi dolayisiyle köle azâd etmeyi emretti, demistir [31].

12- Mescid Içinde Günes Tutulmasi Namazi Kilinmasi Babi

15-.....Bana Mâlik, Yahya ibnSaîd'den; o da Amre bintu Abdirrahmân'dan; o da Âise(R)'den tahdîs etmistir. Bir Yahûdî kadin birsey istemek için Âise'nin yanina gelmis ve ona: Allah seni kabir azabindan korusun diyerek duâ etmis. Bunun üzerine Âise, Rasûlul-lah'a: Insanlar kabirlerinde azâb edilirler mi? diye sormus. Rasûlul-lah da: ' 'Ondan (yânî kabir azabindan) A ilah 'a sigin inm" buyurmustur. Sonra Rasûlullah, (oglu Ibrahim'in vefati sebebiyle) sabah vakti bir binege binip çikti. Derken günes tutuldu. Rasûlullah kusluk vaktinde (cenazeden) döndü de (ailelerine mahsûs olan) hücreler arasina ugradi [32]. Sonra (mescidde) ayaga kalkip namaza durdu. Insanlar da arkasinda namaza durdular. Rasûlullah uzun bir kiyam yapti, sonra uzun bir rükû' yapti. Sonra rukû'dan yükselip uzunca bir kiyam daha yapti. Bu, evvelki kiyamdan kisa sürdü. Sonra uzun bir rükû' daha yapti; bu da evvelki rukû'dan kisa sürdü. Sonra rukû'dan yükseldi ve uzun bir secde yapti. Sonra ayaga kalkti, yine uzun bir kiyam yapti. Bu da evvelki kiyamdan kisadir. Sonra uzun bir rükû' yapti.

Bu rükû' da evvelkinden kisadir. Sonra tekrar uzun bir kiyam yapti. Bu da evvelki kiyamdan kisa sürdü. Sonra uzun bir rükû' daha yapti ki, bu da evvelki rukû'dan kisadir. Sonra secde yapti. Bu secde, evvelki sucûddan kisa sürdü. Sonra namazdan çikti. Müteakiben Rasûlullah (hutbede) Allah ne söylemesini diledi ise onlari söyledi. Sonra sahâbîlerine kabir azabindan Allah'a siginmalarini emretti.

13- Bab:

"Günes hiçbir kimsenin ölümü ve de hayâti için tutulmaz".
Bu hadîsi Ebû Bekre Nufey' îbnu'l-Hâris, Mugîretu'bnu Su'be, Ebû Mûsâ el-Es'ârî, Abdullah ibn Abbâs ve Abdullah ibn Umer -Allah onlardan razi olsun- rivayet etmislerdir [33].

16-.....Ebû Mes'ûd el-Ensârî (R) söyle demistir: Rasûlullah (S): "Günes iie ay, hiçbir kimsenin ölümünden, ve hayâtindan dolayi tutulmazlar. Lâkin bunlar Allah'in âyetlerinden iki âyettir. Bunlarin tutulduklarini görünce hemen namaza durun" buyurdu.

17-.....Âise (R) söyle demistir: Rasûluliah zamaninda günes tutuldu. Peygamber ayaga kalkip insanlara namaz kildirdi. Söyle ki: Kiraati uzatti. Sonra rukû'a vardi ve rukû'u uzatti. Sonra rukû'dan basini kaldirdi ve tekrar kiraati uzatti. Bu ikinci kiraati, birinci kiraatinden kisarak idi. Sonra tekrar rukû'a vardi ve bu rukû'u birinci rukû'undan biraz eksik uzatti. Sonra rukû'dan basini kaldirdi. Akabinde iki secde yapti. Sonra ayaga kalkti ve bu ikinci rek'atta da birinci rek'atta yaptigi gibi yapti. Sonra hutbeye kalkti da: "Sübhesiz günes ile ay, hiçbir kimsenin ölümü, ve hayâti için tutulmazlar. Lâkin bunlar Allah'in âyetlerinden iki âyettir ki, Allah bunlari kullarina gösterir. Sizler bu tutulmayi gördügünüz zaman hemen namaza sigininiz" buyurdu [34].

14- Günes Tutulmasi Zamaninda Zikretmek Babi

Bu, günes tutulmasi sirasinda zikr etmeyi, Ibnu Abbâs (R) rivayet etti[35].

18-.....Ebû Mûsâ el-Es'ârî (R) söyle demistir: Günes tutuldu.Bunun üzerine Peygamber (S) bunun saat (yânî kiyamet alâmeti) olmasindan korkarak belinleye belinleye telâsla kalkti ve mescide geldi. Ve o zamana kadar asla yaparken görmedigim en uzun kiyam, en uzun rükû' ve en uzun sucûdlarla namaz kildirdi [36] ve: "Allah
Taâlâ'mn göndermekte oldugu iste bu âyetler, hiçbir kimsenin ölmesinden, ve hayâtindan dolayi olmaz. Lâkin Allah bu tutulma ile kullarini korkutur. Binâenaleyh sizler bu kabilden (korkunç) birsey gördügünüz zaman hemen Allah'i zikr etmeye, Allah'a dua etmeye ve Allah'tan magfiret istemeye (koyulup) sigininiz" buyurdu [37].

15- Günes ve Ay Tutulmasi Sirasinda Dua Etmek Babi

Bu sirada duâ etme hadîsini Ebû Mûsâ ile Aise (R) Peygamber(S)'den söylemislerdir [38]
. .:

19-.....Bize Ziyâd ibnu Ilâkatahdîs edip söyle dedi: Ben Mugîre ibnu Su'be'den isittim, söyle diyordu: Peygamber'in oglu Ibrahim'in öldügü gün günes tutuldu. Insanlar, günes Ibrahim'in ölümü için tutuldu, dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (S): "Sübhesiz günes ile ay Allah 'in âyetlerinden iki âyettir. Bunlar hiçbir kimsenin ölümü ve de hayâti için tutulmazlar. Sizler bunlari (tutulmus) gördügünüz zaman hemen Allah 'a duâ ediniz ve açilip parlayincaya kadar namaz kiliniz" buyurdu [39]
.

16- Imamin, Günes Tutulmasi Hutbesinde "Amma Ba'du" (Hitab Ayirimini) Söylemesi Babi

Ve Ebû Usâme söyle demistir: Bize Hisâm (ibn Urve) tahdîs edip söyle dedi: Bana Munzir kizi Fâtima,
Esmâ'dan haber verdi. O, söyle demistir:
Rasûlullah (S), günes karanliktan açilmis oldugu hâlde namazdan çikti. Akabinde hutbeye giristi. Söyle ki: Evvelâ Allah'a lâyik oldugu sifatlarla hamd etti.
Sonra "Amma ba'du" dedi [40].

17- Ay Tutulmasinda da Namaz Kilmanin Mesrü'lugu Babi

20-.....(Ebû Bekre-R-:) Rasûlullah zamaninda günes tutuldu da, Rasûlullah (S) iki rek'at namaz kildirdi, demistir[41].

21-....., Ebû Bekre (R) söyle demistir: Rasûlullah zamaninda günes tutuldu. 3unun üzerine Rasûlullah ridâsini arkasindan sürük-leye sürükleye (odasindan) disariya çikti da nihayet mescide vardi[42].
Insanlar da O'nun yanina toplandilar. Rasûlullah insanlara iki rek'at namaz kildirdi. Günes de açildi. Bunun akabinde Rasûlullah söyle buyurdu: "Sübhesiz günes ile ay Allah'in (yarattigi) âyetlerden iki âyettir. Ve bunlar hiçbir kimsenin ölümünden dolayi tutulmazlar. Bunlarda tutulma oldugu zaman, sizin basiniza gelen bu hâl açilincaya kadar namaz kiliniz ve dua ediniz" buyurdu. (Râvî dedi ki:) Bu hutbenin sebebi su oldu: Peygamber'in Ibrâhîm adiyle söylenen bir oglu vefat etti de (bâzi) insanlar bu hususta dedikodu etmislerdi [43].

18- Bab: Kusüf Namazinda Ilk Rek'at Daha Uzundur [44]

22-.....Âise (R) söyle demistir: Peygamber (S) günes tutulmasinda sahâbîlere iki rek'at içinde dört

rükû' olarak namaz kildirdi. îlk rukû*lar daha uzundur [45].

19- Kusüf Namazinda Kiraati Açiktan Okumak Babi

23-.....bize el-Velîd (el-Kurasî) tahdîs edip söyle dedi: Bize Ibnu Nemir (Abdurrahmân ed-Dimaskî) haber verdi. O, Ibn Sihâb'dan; o da Urve'den; o da Âise(R)'den isitti ki, Peygamber (S) kusûf namazinda kiraatini açiktan okumustur [46]. Peygamber kiraatini bitirdigi zaman Attâhu Ekber deyip rukû'a vardi. Rukû'dan yükseldigi zaman Semiallâhu limen hamidehu, Rabbena ve lekeH-hamd dedi. Sonra kusûf namazinda tekrar kiraate baslardi ki, iki rek'at içinde dört rükû ile döTt secde ederdi. (Yine Velîd dedi ki:) el-Evzâî ve ondan baskasi söyle dedi: Ben ez-Zuhrî'den isittim; o da Urve'den; o da Âise(R)'den (O, söyle demistir)[47]: Rasûlullah (S) zamaninda günes tutuldu da Rasûlullah, Bi 's-salâti câmiaten (yânî cemâatle namaza hâzir olun) diye nida etmek üzere munâdî çikardi. Akabinde öne geçti ve iki rek'at içinde dört rükû' ile dört secde yaparak, kusûf namazini kildirdi.
Velîd söyle dedi: Ve yine bana Abdurrahmân ibnu Nemir haber verdi. O, Ibnu Sihâb'dan bunun (yânî birinci hadîsin) benzerini isit-mistir. Ibn Sihâb ez-Zuhrî dedi ki: Ben Urve'ye hitaben: Senin kardesin böyle yapmadi. Kardesin Abdullah ibnu'z-Zubeyr Medine'de kusûf namazi kildirdigi zaman, sabah namazi gibi iki rek'at namazdan baskasini kildirmadi, dedim. Urve: Evet, çünkü o sünnete denk düsüremedi, dedi[48]. Kusûf namazinda kiraati açiktan okumak hakkindaki bu hadîsi, ez-Zuhrî'den rivayet etmekte Sufyân ibnu Huseyn ile Süleyman ibnu Kesîr, Ibnu Nemir'e mutâbaat etmislerdir [49].

---

[1] el-Kesf, kesf vezninde kesmek ma'nâsinadir;... kesf, Hakk Taâlâ'mn günes ve ayi tutmak ma'nâsinadir.
el-Kusûf, kuöd vezninde, günes ve ay tutulmak ma'nâsmadir. Perdelendikleri zaman ikinci bâbda "kesefe's-semsu ve'1-kameru" denir. En güzeli, kamer'de hasf, günes'te kesf denilmektir, el- Inkisâf^dahi, gün ve ay tutulmak demektir.. (Kaamûs Ter.).
el-Hasf, göz çikarmak, yirtmak, yirtilmak, -müteaddi lâzim olur-; kesmek, pinarin suyu savulmak yâhud yere batmak, eksilmek, bir adami mahallîyle yere geçirmek, dabbeyi yemsiz habs eylemek... ma'nâlarina gelir.
el-Kusûf; kuûd vezninde ikinci bâbdan bir mahal yere geçmek, ve ay tutulmak ma'nâsinadir. Bâzilarina göre kusûf, günese; ve husuf, aya isnâd olunup, "kesefeti's-semsu ve hasefe'l-kameru" denir... (Kaamûs Ter.).

[2] Kusûf namazinin mesrûiyyeti muttafakun aleyhtir. Sebebi bizzat kusûf oldugundan, kusûf zamaninda kilinir ve tekerrürü ile tekerrür eder. Kusûf namazi müekked sünnettir; vâcib degildir. Günesin cirmi ile ayin cirmi karanliktan siyrilmasindan sonra, kusûf namazinin vakti geçmis olacagindan, artik namazlar da kilinmaz.
Bâzi âlimler günes ve ay tutulmasi sirasinda kilman namazin tesriini su
âyetin'isaretinden de sezmek istemislerdir:"Hâhk'm âyetlerindendir. Siz günes ile ay'a secde etmeyiniz de, bu dört âyeti yaratan Allah'a secde ediniz" (Fussilet: 37)

[3] "Siz bunlari gördügünüz zaman" sözündeki mensûb zamîrin tesnîye olmasindan kusûf namazi ile husuf namazinin her cihetçe hükmü bir olduguna ve husuf namazinin da cemâatle kilinabilecegine istidlal edilmistir.

[4] Kusûf ile husuf hâdiselerinin vukuunda namaz kilmanin mesrûiyyeti Rasûlul-lah'in kavi ve fiilleriyle sabit oldugu gibi, Kitâb ile de, ümmetin icmâi ile de sabittir. Fakîhler: "... Biz âyetleri ancak korkutmak için göndeririz" (el-tsrâ: 59) âyetini kusûf namazina delîl sayarlar. Zîrâ namaza ve duaya koyulmak, Allah'tan korkmanin lâzimidir.
Hakk Taâlâ günlük, haftalik, hattâ yillik vakit degismelerinin hepsinde birer namaz mesru' kilmistir. Bunlar gibi, her ufukta muayyen vakitlerde görülmeyen günes ve ay tutulmalari da büyük ilâhî âyetlerden olup, bunlarin meydana gelis zamanlarinda da Islâm dînince bir namaz tahsis edilmesinde garîb görülecek bir cihet yoktur. Bilhassa kiyamet hâllerini beyân sadedinde: " jJiij i^sJi 'çJr'i .'JJ& Jl-^3 .j^Ji JJ lîiî - Iste göz (dehsetle) kamastigi, ay tutuldugu, günesle ay bir araya getirildigi zaman... "(eI-Kiyâme:7-9) âyetinden de anlasilacagi üzere, kiyamet alâmeti olarak bu kabilden bâzi felekî görünüslerin de meydana gelecegi Sâdik Haberci tarafindan haber verilmistir. Buna mukaa-bil: " ^jlflj ol ^
= Kiyametin subûtunun ne zaman oldugunu sana sorarlar.De ki: Onun ilmi ancak Rabb 'imin nezdindedir. Onun vaktini kendisinden baskasi açik-layamaz. Göklere de ve yere de agir basmistir O. O size ancak ansizin gelir... "(el-A'raf: 187) âyetinin sarahatine binâen apansizin kopacak olan kiyametin de vakti ta'yîn üzere bilinmez. Bunun için kusûf ve husuf hâdiselerini tadarru', niyaz ve taabbud vesilesi ederek namaza koyulmak, imanlilara göre pek tabiî bir keyfiyettir. Bundan korkuya düsmekte de

ayiblanacak birsey yoktur.
Husuf ve kusûf zamanlan, dakikasi dakikasina; hattâ saniyesi saniyesine erbabi tarafindan evvelce hesâb edilerek haber verilebilir. Çok tekrar eden tabiî hâdiselerden olduklari için vukû'Larindan korkuya ne mahall var demek de olmaz. Çünkü bu kevnî nizâmin çözülme günü demek olan kiyametin kopmasi miadinin evvelden hesâb ve ta'yîn edilmis bu gibi hâdiselerle birlikte vuku' bulmayacagina hiçbir aklî delîl yoktur. Iste o büyük hâdisenin meydana gelme âninda bu, ilâhî âyetlerden biridir diyerek namaza,taabbud ve niyaza koyulanlara ne mutlu! (Tecrîd Ter., I, 4 74).

[5] Rasûlullah'in oglu Ibrahim'in annesi, Mukavkis'm Peygamber'e hediye ettigi Mâriye el-Kibtiyye (R)'dir. En meshur kavle göre, hicretin sekizinci senesi Zu'I-hicce'sinde dogmus ve onsekiz ay yasadiktan sonra vefat etmis ve Bakî' mezarligina gömülmüstür. Onalti ay; onyedi ay sekiz gün; on ay alti gün yasadigi hakkinda da rivayetler vardir.

[6] îbrâhîm'in ölümü ile günesin tutulmasi hâdisesini birbirine baglayan, tutulmanin bu ölüm sebebiyle meydana geldigini zanneden ve bu zannini konusmala-riyle etrafa yayan kimseler bulundugu Peygamber tarafindan haber alininca, halk arasindaki bu yanlis düsünceler îrâd edilen belîg bir hutbe ile izâle edilmistir.
Günesin hiçbir kimsenin ne ölümü, ne de hayâti için tutulmus olmayacagi hakkindaki bu hadîs, Ebû Bekr ile Mugîre gibi Ebû Mûsâ el-Es'ârî, Ebû Mes'-ûd el-Bedrî, Ibn Abbâs, Ibn Umer ve Âise {Radiyallâhu anhum) tarafindan da rivayet edilmistir.

[7] Ibn Abbâs hadîsinde birinci rek'atta "el-Bakara Sûresi'ni okuyacak kadar.." denilmis; Ebû Davud'un Sünen'indeki Urve rivayetinde, ikinci rek'attaki ilk kiyamda "Âlu Imrân Sûresi'ni okuyacak kadar..." denildiginden, bu rek'atlarin ne kadar uzatildigi tahmin edilebilir.

[8] Rukû'u kiraatle degil, tesbîh ve tekbîr kabilinden zikrlerie uzatmistir. Bu da el-Bakara'dan seksen âyet okuyacak süre kadar tahmin edilmistir

[9] Kusûf namazinin böylece uzatilmasi müstehâb olup, bu uzatma diger cemâat namazlarinda oldugu gibi, cemâatin rizâsina bagli degildir. Zîrâ bu nadiren kilman namazlardan oldugu için, Peygamber'in kildirdigi gibi kilinmasi gerekir

[10] Hadîsin bâb basligina delîl olan fikrasi, bu "Sadaka verin" emridir.

[11] Bu hadîs ile digerleri, kusûf namazindan sonra hutbenin müstehâb oldugunu beyânda sarihtir. Bu hutbe cumua ve bayram hutbeleri gibi sartlarini câmi'dir.
Peygamber buradaki ve daha sonraki hutbede sahâbîler Peygamber'in verdigi haberlerde sekk hatira getirmedikleri hâlde, haberi yemîn ile te'yîd etmesi Arab sivesi üzere haberi te'kîd etmek içindir.
Burada Allah'in gayretinden maksad, bunun lâzimidir: Ailesini, nâmûsu-nu kiskanan kimse, tecâvüz edenin cezasini tertîb ile ukubete ugratirsa, Allah da haramlari isleyenlere siddetli ceza hazirlamistir demektir, Peygamber'in bu hutbesinin son fikrasi çok ma'nâlidir. Peygamber'in bu sözündeki azamet ne kadar teemmül edilse az gelir. Hakîkaten "Allah'in azametinin ne oldugunu, cürüm sahihlerinin ugrayacagi ilâhî intikaamm siddetini, kiyamet hâllerini, ates azabinin siddetini bilseniz" demektir ki, bunlari müsâhade eden kimsede nesve ile dünyâ sevinci kalmayacagi bedîhîdir. Buradaki "Az gülerdiniz" demek "Gülmege hiç mecaliniz kalmazdi" demek olur.
Umudu korkusuna gâlib olanlar ise buna "Allah'in genis rahmetini; hilmi-nin, lûtfunun, kereminin derecesini bilseniz, ihmâle ugrattiginiz sevâbli fiillerin kaçirilmasindan devamli aglar; gülmege vakit bulamazdiniz" ma'nâsmi verirler. Peygamber'in bu son sözleri Kur'ân'daki su âyeti hatirlatiyor: "Artik irti-kâb etmekte olduklari günâhlarin cezasi olmak üzere az gülsünler, çok aglasinlar" (et-Tevbe: 82).

[12] Bâzi rivayetlerde "Eni's-salâtu câmiatun"; bâzilarinda "Bi-salâti câmiaten" (bu kitabin 23. hadîsinde); diger bâzilarinda da burada oldugu gibi "Inne's-salâte câmiatun"seklinde zabtolunmustur. Hepsinin ma'nâian "Cemâatle namaza hâzir olun" demektir.
Kusûf namazinda ezan da, ikaamet de mesru'-degildir. Bu ta'bîrler ezan ve ikaamet yerine geçmis olur.

[13] Aise'nin hadisi "Günes tutulmasi esnasinda sadaka vermek" babinda mevsû-len geçti. Esmamin hadîsi ise ayni kitabin 16. babinda gelecektir. Iste bütün bu rivayetler, kusûf namazindan sonra hutbe yapmanin delili oluyor.

[14] Bu ifâdeden Abdullah ibn Abbâs'in rivayetinin Hz. Âise'nin rivayetine muvafik oldugu sabit oluyor. Nitekim bunu Müslim de böyle tesbît etmistir.

[15] Ismâîlî'nin rivayetinde: Ben Urve'ye: Vallahi senin kardesin Abdullah ibn Zu-beyr böyle yapmadi. Kendisi Medîne'de bulunup, Sam'a yürümek istedigi zamanki günes tutulmasinda (adedde ve hey'ette) sâdece sabah namazi gibi kildirdi, dedim. O da: Evet; öyle yapti, dedi (Bu Kusûf Kitâbi'mn sonundaki 23. hadîsi ta'kîb eden rivayetteki hadîs).
Ibn Hazin, Peygamber'in günes tutulmasi namazlarinin birinde iki rek'at namaz kildirip; iki rek'atm birinde "Ve'n-Necm Sûresi"ni okuduguna dâir el-Hasen el-Basrî'nin mürsel rivayetini aldiktan sonra, söyle demistir: Seleften bir taife bununla amel etmistir. Ezcümle Abdullah ibnu'z-Zubeyr (R) de kusûfta diger namazlarda oldugu gibi, yalniz-iki rek'at kildirmistir. Kardesi Urve ibnu'z-Zubeyr onu hatâya nisbet etmistir derlerse, biz Urve'yi hatâya nisbet etmeyi daha hakkli buluruz. Zîrâ Abdullah ibnu'z-Zubeyr Rasûlullah'm sahâbîsidir ve bildigi ne ise, onunla âmil olmustur. Urve ise, bilmedigi bir seyi inkâr etmistir (Tecrîd Ter., 111,223).
Metindeki kelâmdan, kusûf namazinin herbir rek'atinda iki rükû' yapilmasinin sünnet oldugu istidlal edilmistir

[16] et-Kesfve -noktali hâ ile- el-Hasf kelimeleri hakkinda bu kitabin ilk hasiyesinde açiklama geçmisti. Bu iki kelime, lügat bakimindan müteradiftir. Günes Ile ayin tutulmalarina "Kusûfân" ve "Husûfân" denir. Cevherî'nin es-Sahâti'mda mu-sâvî olarak "Kesefeti's-semsu" ve "Hasefe'l-kameru" denilebilecegi beyân edilmekle beraber, "Husufun kamer hakkinda kullanilmasinin daha güzel olacagini zikretmistir.
Buhari ve Müslim'in rivayetlerinde, günese ve aya tahsis etmeksizin her iki lâfiz birbiri yerine kullanilmistir.
Buhârî bu baslikta ayni mes'eleyi ele alip, her iki ta'bîrin kullanilabilecegini göstermis ve bu arada Kur'ân'in kamer hakkinda husuf ta'bîrini kullanmasindan dolayi, ay hakkinda Kur'ân'a uyarak, bunun daha güzel olacagini bildirmis oluyor.

[17] Buhârî bu sözü sekiz bâb sonra mevsûlen rivayet etmistir.

[18] Buhârî, Abdulvâris, Su'be ve Hâlid'in bu hadîslerini bu Kusûf KItâbi'mn bâb-lari içinde mevsûleii rivayet etmistir. Sonuncusunun yâni Hammâd ibn Seleme'nin hadîsini ise Taberânî, Haccâc ibn MInhâl tarîkinden olmak üzere mevsûlen rivayet etmisti

[19] Bu mutâbaalar ile de o fikranin subûtu daha ziyâde kat'iyyet kazanmis oluyor. Günes ve ay bizzat Allah'in âyetlerinden oldugu gibi, bunlarin tutulmalari da -Peygamber'in birçok hadîslerinde buyurdugu üzere- birer âyettir. Günes ve ay tutulmasi hakkindaki ilmî izahlar, bunlarin Allah'in azamet ve kudretine delâlet eden birer âyet olmalarini küçültmek degil, bilhassa daha da takviye eder.
Allah bazen bu âyetleri kullarina kendini hatirlatmak, daldiklari gafletlerden uyarmak, sonsuz kudretini ve te'dîbini sezdirerek onlari korkutmak için de kullanir. Zelzele, yildirim ve diger tabiat hâdiselerini de bunun için kullanir. Bunda ilme aykiri düsecek hiçbir taraf yoktur. Bu gibi tabiat olaylarini korkutmak için vâsita yapacagini su âyetinde belirtmistir:" u^ Vt ob,S'L J-.J; ûj = Biz (kudretimizin beyyinât ve alâmetleri olan) âyetlerimizi ancak kullarimizi korkutmak için göndeririz"(el-Isrâ: 59).
Demek bütün tekvînî ve tenzîlî âyetlerinin hedefi budur. Bu hususta Fussi-Iet:37. âyeti de zikredilebilir.

Buna göre yalniz günes ve ay tutulmalarinda degil, zelzele, siddetli rüzgâr, tûfân, gündüz karanligi gibi herhangi korkunç bir tabiat hâdisesi vukû'unda Allah'a siginma, O'na duâ ve niyazda bulunma tavsiye edilmis oluyor

[20] Bu Yahûdî kadinin ismi hakkinda belli bir rivayete rastlanmamistir. Âise'nin yanma gelenlerin iki Yahûdî kocakari oldugu da rivayet edilmistir

[21] Hz. Aise'nin buradaki kusûf namazi ta'rîfine göre, bu namazin iki rek'atinda ikiser kiyam ile ikiser rükû' ve birer de secde yapilmistir

[22] Hadîsinbâb basligina delîl olan kismi bu son fikrasidir. Nitekim bas tarafinda da Yuhûdî kocakarinin Âise'ye kabir azabindan koruma duasi yapmasi sebebiyle, Aise'nin bunu Rasûlullah'tan sormasi fikrasi da basliga delildir. Yahûdî kadinlarin bunu Âise'den evvel ögrenip haber vermeleri, kabir azabini eski peygamberlerin de ümmetlerine haber verdiklerini düsündürür. Eldeki Tevrat nüshalarinda degil kabir azabi, âhiret bahsi de yoksa da, Tevrat'in elde bulunmayan kadîm nüshalarinda mevcûd olduguna delâlet eder.

Kur'ân-i Kerîm'de de kabir azabina isaret eden yerler vardir. Tâhâ: 124. âyeti ile et-Tekâsur Sûresi'ni buna isaret sayanlar oldugu gibi, Katâde ile Rabî ibn Enes de '_'y*V ^-^-= Biz onlari iki kerre azâblandtracagu"(et-7evbe:l0l) âyetinin tefsîrinde, iki kerre azabin, biri dünyâda olacagini, digerinin de kabir azabi oldugunu söylemislerdir (Kastâllânî)

[23] Hadîsin son kismi bâb basligina kuvvetli bir delildir. Bu kusûf namazi da iki rek'at olarak kilinmistir. Metindeki "Fî secdetin" ta'bîri "Bir rek'at içinde" demektir. Terceme de böyle yapilmistir. Bu iki rek'atin her birinde iki defa rükû' yapilmis, secdeler de çok uzun sürmüstür. Kusûf namazinda secdelerin diger namazlardan daha uzun oldugu hakkindaki hadîsler Âise, Esma bintu Ebî Bekr, Ebû Hureyre, Abdullah ibn Amr, Ebû Mûsâ, Semure ibn Cundeb ve diger sa-hâbîler tarafindan müteaddid lâfizlarla rivayet edilmistir.

Fakîhlerden.bir takimi rivayet tarîklerinin en kuvvetlilerine tutunmus ve bu cümleden Âise, Ibn Abbâs ve Abdullah ibn Amr'in iki rek'atta ikiser rükû' ile ikiser sucûd rivayetlerine yapismislardir.

Her rek'atte birden ziyâde rukû'u kabul etmeyen Haneffler de diger sahîh hadîslere tutunur ve bu iki rukû'iu hadîsleri te'vîl ederler.

Birden ziyâde rükû' rivayetlerinin menseini Imâm Muhammed söyle îzâh eder: "Pek muhtemildir ki, Peygamber (S) rukû'u diger namâzlardakinden fazla uzatmis oldugu için, birinci saffta olanlar -imâm kavmeye kalkti zanniyle- baslarini kaldirmislar, geri safftakiler de onlara uymuslar. Birinci safftakiler Ra-sûlullah'i hâlâ rukû'da görünce tekrar rukû'a varmislar, geridekiler de onlara bakarak tekrar rukû'a varmislar. Rasûlullah kalkinca geri safftakiler iki defa rükû' edildi zannederek, kendi meshûdlanna göre rivayette bulunmuslar. Mü'-minlerin annesi Âise kadinlar saffinda veya hücrelerin birinde, Ibn Abbâs da yasinin küçüklügü hasebiyle çocuklar saffinda bulunduklari için, geride olanlarin zannedebilecekleri tarzda rivayette bulunmus olabilirler. Rukû'un taaddüdü hadîsleri çok kuvvetli olmakla beraber, anlatislarda farkliliklar vardir. Binâenaleyh hüccetlige elverisli degildir".

Hulâsa, rivayet tarîklerine bakilirsa, bu hadîslerin hepsi de sahîh veya ha-sendir. Bundan dolayidir ki, hangi birine tutunmus bir taife varsa, onlara karsi rivayetler tenkîd yolundan diger sahîh hadîsler ile veya kiyâs ile ihticâc edilegelmistir.

Ibn Hazm, Peygamber'in kusûflarin birinde iki rek'at namaz kildirip, iki rek'atin birinde Ve'n-Necmi Sûresi*ni okuduguna dâir Hasen Basrî'nin mürsel rivayetini aldiktan sonra, söyle der: "Seleften bir taife bununla amel etmistir.

Bu cümleden olarak Abdullah ibnu'z-Zubeyr (Radiyallâhu anhuma) da kusûf-ta diger namazlarda oldugu gibi, yalniz iki rek'at kildirmistir. Kardesi Urve ibnu'z-Zubeyr onu hatâya nisbet etmistir derlerse, biz Urve'yI tahtie etmeyi daha hakkli buluruz. Zîrâ Abdullah Ibnu'z-Zubeyr, Rasûlullah'in sahâbîsidir ve bildigi ne ise onunla amel etmistir. Urve ise bilmedigi bir seyi inkâr etmistir". Bununla beraber Ibn Hazm, sihhati sabit olmus hadîslerin hepsi ile amel etmeyi caiz görür (Tecrid Ter., III, 322-323).

Abdullah ibnu'z-Zubeyr'in kusûf namazini, sabah namazi gibi birer rükû' H ile kildirdigi ve kardesinin onun bu fiilini sonradan sünnete tecâvüz saymasini, "_., Buhârî bu Kusûf Kitâbi'nin sonuncu babinin altindaki mutâbaa hadîsinde tes-bît etmistir (Kitâbu'l-Kusûf, 19. bâb, 23. hadîsin devami).

[24] Bu ta'lîki es-Sâfiî Ile Saîd ibn Mansûr beraberce Sufyan ibn Uyeyne'den; o da Süleyman el-Ahvel'den olmak üzere tahrîc etmislerdir

[25] Ibn Hacer: Bu habere mevsûl olarak vâkif olamadim, demistir. îbn Abbâs'in oglu Alî, hicrî 40. yilda, Alî'nin öldürüldügü gece dogmus, bu sebeble kendisine onun adi ve künyesi verilmistir. Tâbiî'dir. Dogumu 40, Ölümü 114 veya 118 hicret yilindadir. Kendisi bütün Abbasî Halîfeleri'nIn dedesIdir. Çok secde ettigi için es-Seccâd lâkabiyle meshurdur (Aynî, Kastallânî).

[26] Bundan önceki haberin bakiyyesi olmak muhtemildir. Ibn Ebî Seybe bunun ma'-nâsiyle bir haberi mevsûlen rivayet etmistir.

Buhârî'nin bunlarin hepsi ile muradi, kusûf namazinda cemâatin mesrûiy-yetine sah id getirmektir

[27] îbn Abbâs'tan rivayet olunan kusûf namazlari ta'rîfi üçer rukû'lu ve ikiser ru-kû'Iu olmak üzere iki türlüdür. Bu rivayetteki ta'rîfi ikiser rukû'lu ve uzun ki-yâmli, uzun kirâatli ve uzun rukû'lu olarak, Hz. Âise tarafindan rivayet edilip, daha önce geçmis olan kusûf namazi ta'rîfine uygun olanidir.

[28] Cennet taaminin dünyâya müsâade edilememesindeki hikmeti beyân için sarihlerin kimi: Cennetin yemisleri " Kesilmeyen, yasak da edilmeyen... "(eI-Vâkia:33) âyeti hükmünce, devamli ve bakîdir; dünyâ ise fânîdir. Fena bulacak yerde, fena bulmayan ni'met yakismaz; kimi de: Eger insanlar onu görmüs olaydi îmânlari, îmân bi's-sahâde olurdu, hâlbuki onlar gaybe îmân ile mükellef olup, el-En'âm: 158. âyeti mûcebince tevbe kapisi belki kapanirdi. Hâlbuki îmân ve tevbeden nasîb alacak çok kimseler vardi. Bu men' iste onlar hakkinda büyük -bir lütuf olmustur, demisler. Kimi de: Cennet amellerin mükâfatidir. Bu da ancak âhirette olur. Onun için bu âyetin izhâri men' olundu, demislerdir. Bu görüslerin hepsi aklî olup, naklî delîle dayanmiyor.

[29] Hadîsin son fikrasi, kadinlarin daha çok hislerine ve duygularina maglûb olduklarini ve buna göre hüküm verdiklerini anlatmaktadir.

[30] Buhârî bu baslikla, kadinlari bundan men' edenlerin kavlini redde isaret etmistir. Bu, Sevrî ve bâzi Kûfeliler'den menkûl olup, kadinlar teker teker namaz kilarlar, demislerdir (Ibn Hacer).

[31] Köle azad etmeyi tavsiye etmesi, bunun iyilik vecihlerinin en yüksegi olmasin-dand.r. Yoksa buna imkân bulamayanlarin diger iyilik yollarindan hangilerini yaparlarsa girismeleri mendûbdur. Buradaki emr, vucûb için degil, nedb vd iî£iq£ eder.Peyga,?ber'ILn bu emrinde bir hikmet de-su idi: Mü'minlerin tahayyül bile arm nTanaT f "^ olmak için, can azâd etmelerini, AllaS kuL kaama en S- ?nbînnden hÜrdyete Cika™ala"ni hâtira getirmek, bu ma-kaama en munasib olan vasiyetlerdendir. Nitekim baska bir hadîste

MrlZLrT' AHak Tam dQ QZâd °lmm her uzvu™ ****- °*M edenin bir uzvunu cehennem atesinden azâd eder" buyurulmustur. Efdal olan iste budur. Buna gücü yetmeyen de: " & & £ jui ^ = Cehennem atesinden hiç

olmazsa yarim hurma sadaka vererek korununuz" vasiyyeti ile amel etmesi gerekir (Tecrid Ter., 111,343.344)

[32] Ailelerine mahsûs olan bu hücreler, mescide bitisik oldugu için "Hücrelere ugradi, sonra ayaga kalkip namaza durdu" demesi, bu namazin mescid Içinde kilindigini ifâde ediyor. Müslim'deki Süleyman ibn Bilâl rivayetinde mescidde kilindigi sarahatle Ifâde edilmistir. Hadîsin bâb basligina delîl olan kismi da burasidir. Bundan dolayi günes tutulmasi namazi sahrada kilindigi gibi, mescidde kilinmasi da sünnet oluyor.

[33]

Bu, sahâbîlerin haber verilen su rivayetlerinin hepsi, bu kitabin bâblarinda mev-sûlen nakledilmis bulunmaktadir

[34] Metindeki el-Fezai aslinda masdârdir. Belinleme ve uçunmadir ki, ansizin zuhur eden korkunç bir hâdise üzerine insana ariz olan ürkeklik ve korku demektir. Ilâ ile sîgalandiginda yardim istemek ve bir kimseye siginmak ma'nâsmadir.. (Kaatnûs Ter.).

[35] Ibn Abbâs'in bu rivayeti, ayni kitabin "Kusûf namazini cemâat hâlinde kilmak bâbi"nda geçmistir.

[36] Kattu" kelimesi, kaaideye göre menfî maziden sonra gelir. Bu rivayette ise Yûsuf:85. âyetinde oldugu gibi " (L-) = Mâ"siz olarak "iui iü öjj= ^a' eytuhu kattu yef'aluhu" suretinde gelmistir. Bununla beraber diger bâzi nüshalarda kaaideye uygun olarak "fak iü ^IjU " seklinde de zabtedilraistir.

Ebû Musa'nin: "Peygamber bunun saat olmasindan korkarak telâsla kalkti..." ifâdesi, kendince Peygamber'in sür'atle yerinden kalkmasinin sebebini göstermis gibidir. Gerçi böyle bir hâdiseden korkulmasinda hakli sebebler vardir: "Fakat insan önündeki (o kiyameti) yalanlamak diler; kiyamet günü ne za-mânmis, diye sorar, tste göz (hayretle ve dehsetle) kamastigi, ay tutuldugu, günesle ay bir araya getirildigi zaman, o gün insan 'Kaçis nereye?' diyecek., "(el- Kiyâme:5-10); "Biz âyetleri ancak korkutmak için göndeririz" (e\4srZ;59) bu se-bebleri gösterir.

Böyle olmakla beraber Peygamber'in buradaki sür'atli ve telâsli hareketi, peygamberligin son yilinda tekerrürü umulmayan ve devami bir iki saate sigabilecek olan bu hâdiseyi, en mühim bir irsâd ve ta'lîm vazifesi saymasi ve bu firsati kaçirmamaya gayret etmesidir.

[37] Hadîsin son fikrasi, bâb basligina delîl olan yeridir.

[38] Ebû Musa'nin hadîsi bundan önce geçti. Âise'nin hadîsi ise gelecek olan bâbdadir.

[39] Peygamber'in bu oglu hakkinda 5 numarali hasiyede kisaca bilgi verilmisti. Peygamber hutbesinin bu kismi ile yildizlarin yeryüzündeki vakialara müessir ol dugu hakkinda -ve hattâ simdi bile avâmm arasinda- yasayan bâtil bir i'tikaadi bertaraf etmis oluyor. Günes de, ay da Allah'in kudretine musahhar iki mahlûkudur. Baska mahlûklara tasallut ederek, meselâ yeryüzünde ölüm gibi, harb gibi, karanlik ve kitlik gibi zararlar meydana getirmeye kaadir olamadiklarindan baska, Allah'in teshîri ile musahhar olduklarindan kendi nefislerinde vâki' olan hâdiseleri bile def ve ref etmekte zerre kadar dahi ve te'sîrleri yoktur. Günes, Ibrahim'in ölümünden dolayi tutuldu demek, yildizlarin te'sîrlerine inanilmasi bâtil inancina benzer, Iste Peygamber, günes ve ayin kimsenin ölüm ve hayatiyle alâkali olmadigini, husuf ile kusûfun, bunlarin kendilerine göre konulmus kaanûnlara göre cereyan ettiklerini, bu vesîle ile ve en güzel sekilde ögretmis, yanlisin, hurafenin yayilmasina firsat vermemistir.

[40] Buhârî, bu basligi içinde Esma hadîsini kisaltilmis ve muallak hâlde getirmistir. Bu hadîs, bu tarîkten olmak üzere mufassal olarak Kitâbu'l-Cumua'da da geçmistir.

Amma ba'du, Arab hatîblerinin emîrler huzurunda insâd eyledikleri hutbede duadan sonra getirmekte olduklari bir kelimedir.' 'Sana olan bu duamdan sonra*' takdirindedir. Ilk defa Dâvûd Peygamber yâhud bir kavle göre Ka'b ibnu Lueyy tekellüm eylemistir. Müelliflerin dibacelerde "Amma ba'du" sözleri, "Besmele, hamdele ve salvele'den sonra" takdirinde olur (Kaatnûs Ter.).

Buna, Allah'a hamd ve senadan ibaret olan hutbe girisi ile asil hutbe arasini ayirdigi için "Faslu'l-hitâb = Hitâb ayirimi" denilir. "Sözün bundan ötesine gelince:" denilmis oluyor.

Demek ki, Peygamber'in bu hutbesi de, cumua ve bayram hutbeleri hey'e-tinde ve görünüse göre namaz hutbesi olarak sartlarini cami' olmak üzere îrâd buyurulmustur

[41] Buhârî burada Ebû Bekre hadîsini iki tarikten kisa ve uzun olarak getirdi. Kisa olanda ne lâfiz, ne de ihtimâl olarak ayin zikri yoktur diye i'tirâz edildi. Buna Buhârî, kisa olan hadîs, uzun hadîsin bir kismi oldugunu beyân etmek istedi. Uzuna gelince, ondaki "Sübhesiz günesle ay..." kavlinden sonraki "Bu tutulma oldugu zaman namaz kiliniz" emrinden, kasdedilen hüküm (yânî ay tutulmasinda da namaz kilma hükmüjalinir diye cevâb verilir. Kaldi ki, bu hadîsin ~\ bâzi tarîklerinde "Bu ikisinden Biri tutuldugu zaman..." seklinde gelmistir (Ibn Hacer).

Onalti rakamiyla geçen Ebû Mes'ûd hadîsinde de günes ve ay zikredildikten sonra, onlara dönen tesriiye zamîrI ile, onlarin tutulmalari akabinde namaz emredilmisti. Binâenaleyh, o da bu hükme delîl olabilir (Kastallânî).

[42] Buradaki eteklerini sürümek ve yürürken toplamamak dikkatsizligi, birçok hadîslerde nehyedilen ridâ sürümek kabîlinden degildir. Bu etek sürüme kibir ve azamet eseri olursa kötü denmistir. Burada ise Islâm'dan sonra yeni meydana gelmis olan bu hâdisenin ehemmiyeti ve ümmetine bir azâb inmesinden dâima endiseli olan Peygamber'in hâdise ile ifrat derecede mesguliyeti bu i'tinâya vakit birakmamistir. Yoksa Peygamber kadar tevâ2Û'da kararli hiçbir ferd yaratilmamis oldugunda sübhe yoktur. Hattâ Peygamber o kadar telâs ve acele ile hücresinden çikip mescide dogru yürümüstür ki, Esma bintu Ebî Bekr'in Müs lim'deki rivayetine göre, feza'm (korkunun) siddetinden ötürü kendi ridâsi yerine yanlislikla kadinlarin feracelerinden birini giyip disari çikmis, ridâsi hemen arkadan yetistirilmistir. Bu telâs ve acelenin sebebi, Ebû Mûsâ el-Es'ârî'nin fik-i rince bu hâdisenin kiyamet alâmeti olmasi korkusu idi (14. Bâb,17. hadîs).

[43] Insanlar Câhiliyye'deki "Günes ile ay âlemde bir ölüm ve zarardan dolayi degisme îcâb ettirirler, yânî tutulurlar" seklindeki i'tikaadlanni söylemislerdi. Rasûlullah hemen o I'tikaadm bâtil oldugunu bildirmistir (Kastallânî).

[44] Yânî kusûf namazinda birinci rek'atm rukû'lari derece derece daha uzundur. Bu birinci rek'at ikinciden; Ikinci rek'at üçüncüden; üçüncü rek'at da dördüncüden daha uzundur demektir.

[45] Ibn Battal söyle dedi: Birinci rek'atin, iki kiyam ve iki rükû' ile beraber, yine kiyam ve rjikû'lariyle birlikte ikinci rek'attan daha uzun oldugunda ihtilâf yoktur. Âlimler ikinci kiyam ile iki rukû'nun, birinci kiyam ile iki rukû'undan daha kisa oldugunda ittifak ettiler de, ikinci rek'atin ilk kiyami ile rukû'u hususunda ihtilâf eylediler. Bu ihtilâfin sebebi ise " JjVi rLüi ûjj yj= O ilk kiyamdan kisadir" sözünün ma'nâsinm anlasilmamasidir. Acaba bununla murâd, ikinci rek'attan olan birinci midir, yâhud da zamîr cemî'ine mi dönmektedir? Bu takdirde herbir kiyam, kendinden öncekinden kisa olur... (Kirmânî, Ibn Hacer, Aynî, Kastallânî).

[46] Kusûf namazi kiraatinde açiktan ve gizli okumak mes'elesi munâzaalidir. Bu hadîsteki "Kusûf" lâfzini kamere hamledenler husufta cehrî, kusûfta gizli okumaya tutunmuslardir. Zîrâ birincisi gece namazi,'digeri gündüz namazidir. Ancak hadîsteki kusûf, hassaten kamer husufu demek olmadigi diger tarîklerle sabit w oldugundan, Tirmizî'nin nakline göre husufta da, kusûfta da cehren kiraat Imâm Mâlik, Ahmed ve Ishâk ibn Râhûye'nIn mezhebidir...

Iki kusûfta cehre kaail olanlar, buradaki hadîse tutunurlar. Günes tutulmasinda gizli okumaya kaail olanlar ise Semure ibn Cundeb (R), TirmIzî.Ebû H!- Dâvûd, Neseî, Ibn Mâce ve Tahâvî taraflarindan tahrîc edilen ve Tirmizî'nin "Bu hasen, sahîh bir hadîstir" kaydiyle sihhati gösterilen hadîs ile, Ibn Abbâs'-m "Ben kusûf namazinda Peygamber (S)'den bir kelime bile isitmedim" hadîsidir ki, bu son hadîste Ibn Abbâs, Rasûlullah'm yambasinda namaza durdugunu haber veriyor...

Lâkin cehre kaail olanlar, Ibn Abbâs hadîsinin hep çürük yollardan rivayet edilmekle beraber, Peygamber'e yakin durdugu da bu çürük yollardan olsun sabit olmadigini, Semure ile Ibn Abbâs'in geri saftlarda kalip, kiraati isitmemis olduklari muhtemel oldugunu, kusûf namazinda Âise'nin cehr rivâ yeti birçok yollardan sabit olmus bir hadîs oldugu gibi, Alî ibn Ebî Tâlib'in de günes tutulma namazim cehf ile kildirdigini Ibn Huzeyme ile Tahâvî'nin sahîh isnâdlarla zikretmis olduklarini, i'tirâz makaammda söylerler... (Tecrîd, Ter., III, 349-350).

[47] Bunu Müslim, mevsûlen rivayet etmistir

[48] el-Kusmeyhenî rivayetinde: " i*-Ji 'u-*i «îl J*t & = Sünnette hatâ ettigi için" seklindedir. Bu rivayet, 4. Babin 7. hadîsinde de geçmis ve oradaki hasiyede de kisaca

bilgi verilmisti

[49] Sufyân ibn Huseyn'inkini Tirmizî, Süleyman ibn Kesîr'inkini de Ahmed ibn Han-bel mevsûlen rivayet etmislerdir (Kastallânî).